

Úvodem k článku Stephena Lowryho

Němečtí badatelé si v různých úvahách o situaci filmové vědy v jejich zemi nejednou stěžovali na nedostatek skutečně odborných publikačních orgánů, v nichž by mohly být soustředěně probírány a prodiskutovávány rozličné otázky teorie a historiografie filmu. Donedávna jim byl k dispozici jen jeden filmový časopis, jemuž plně přísluší označení „odborný“: feministicky orientovaný půlletník *Frauen und Film*. Na sklonku roku 1992 se ovšem objevila první čísla několika nových periodik, jež aspirují na zaplnění zmíněné „mezery“. Především historiografickým otázkám se chtějí věnovat časopisy *Film und Kritik* a *FILMEXIL*, programově širokým záběrem se vyznačuje *Montage/av. Zeitschrift für Theorie & Geschichte audiovisueller Kommunikation*.

Časopis *Montage/av* vychází péčí berlínské Společnosti pro teorii a historii audiovizuální komunikace, mezi jeho vydavateli figurují známá jména jako Hans J. Wulff (mj. editor několika sémiotických sborníků) nebo Peter Wuss (patrně nejproslulejší filmolog [bývalé] NDR). Počítá se s půlroční periodicitou, druhé číslo se má objevit v květnu 1993. Aforisticky formulované úvodní prohlášení vydavatelů poukazuje na „montážní“ povahu časopisu; má se v něm propojovat řada rozličných prvků: problematika domácí i mezinárodní, teorie i historie, výzkumy filmů „pro kina“ i výzkumy televize a obecněji audiovizuální kultury, zřetel k umění i zřetel k populární kultuře, přístupy „vnitrodisciplinární“ i interdisciplinární, návaznost na hermeneutiku i budování poznávacích modelů, zájem o tvorbu i zájem o recepci. V rámci vytváření interdisciplinárních vztahů se zvlášť zdůrazňuje sepětí s takovými obory, jako je psychologie, kulturologie, kognitivní věda, teorie jednání nebo nauka o textu.

V zatím vydaném prvním čísle, zahrnujícím původní práce i překlady studií renomovaných badatelů ze zahraničí (David Bordwell, Jacques Aumont), se toto programové směřování zřetelně promítá. Závažné místo zaujímají příspěvky orientované kognitivně, snažící se popsat procesy, jež probíhají při vnímání a mentálním osvojování filmů (David Bordwell, Peter Wuss). Objevují se práce obecně teoretické (výklady Jacquesa Aumonta o vztahu malířství a filmu, shrnující závěry jeho ceněné knižní monografie) i rozbor jednotlivých děl z různých etap vývoje filmu (Hans J. Wulff analyzuje funkce prostoru v jednom z raných snímků D. W. Griffitha). Vedle filmu se věnuje nemalá pozornost televizi jako charakteristickému fenoménu současné kultury (Heinz-B. Heller píše o estetických a politických aspektech televizního dokumentarismu, Richard Batz o struktuře francouzských televizních zpráv). Časopis obsahuje i složku recenzní, informační a bibliografickou.

Článek Stephena Lowryho (v Německu žijícího a německy píšícího Brita), který byl z úvodního čísla *Montage/av* vybrán k překladu, může být pro českého odborného zájemce užitečný vzhledem k svému tématu i ke způsobu jeho zpracování. Článek důrazně poukazuje na to, že od sedmdesátých let se v myšlení o filmu prosazuje nové „paradigma“, stavící do centra zájmu vzájemnou interakci mezi vnímatelem (divákem) a filmem. Přehledové pojetí spolu se snahou vycházet od zcela elementárních otázek pak čtenáři nezběhlému v problematice umožňuje získat celkové povědomí o nejdůležitějších koncepcích (rozdílených v řadě prací, u nás

většinou málo známých a nejednou i obtížně dostupných – v české verzi je zatím k dispozici pouze práce Christiana Metze o imaginárním signifikantu). Vedle výhod přináší ovšem Lowrym zvolený přístup i nevýhody: ne každou z probíraných teorií lze náležitě a bez závažnějších deformací zachytit v podobě několika základních bodů. Takovému zacházení se asi v zásadě nevzpírá např. proslulý článek Laury Mulveyové o vizuální rozkoši, neboť je založen na nevelkém počtu vyhoceně formulovaných tvrzení; naproti tomu třeba výklad o „sutuře“ danou problematiku zřejmě zjednodušuje až příliš.

Popis jednotlivých teorií doprovází v Lowryho článku jejich kritické hodnocení i návrh možného dalšího postupu při zkoumání interakce mezi divákem a filmem. Je sympatické, že autor své výhrady zaměřuje hlavně proti jednostrannosti, přílišné abstraktnosti a nepřiměřenému zevšeobecňování a v opozici k tomu vyzdvihuje potřebu respektovat lidskou subjektivitu v její komplexnosti a sledovat celou problematiku v konkrétních historických a kulturních souvislostech. Jeho úvahy, vycházející příznačně z dnes velmi rozšířeného pojmu diskurs, zůstávají ovšem na rovině hrubého náčrtu; místo hlubšího propracování a důkladné exemplifikace se autor v zásadě omezuje na variování několika východiskových tezí.

Petr Mareš